

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ МОЛОДІ

УДК 378.124:004

К. Є. БАЛАБАНОВА, Є. С. ВАКАРЕВ

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВНЗ

Розглянуто особливості застосування ресурсів Інтернету у навчально-виховному процесі ВНЗ. Визначено основні переваги та напрями використання сервісів комп'ютерних соціальних мереж у діяльності викладача вищої школи. Наведено досвід використання соціальної мережі «ВКонтакте» в процесі підготовки майбутніх психологів.

Ключові слова: Інтернет, медіакомпетентність педагога, соціальні мережі.

Е. Е. БАЛАБАНОВА, Е. С. ВАКАРЕВ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВУЗА

Рассмотрены особенности применения ресурсов Интернета в учебно-воспитательном процессе вуза. Определены основные преимущества и направления использования сервисов компьютерных социальных сетей в деятельности преподавателя высшей школы. Приведен опыт использования социальной сети «ВКонтакте» в процессе подготовки будущих психологов.

Ключевые слова: Интернет, медиакомпетентность педагога, социальные сети.

К. У. BALABANOVA, Y. S. VAKARIEV

USE OF SOCIAL NETWORKS IN PROFESSIONAL ACTIVITIES BY THE LECTURER'S OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article discusses the features of internet resources usage in the educational process at higher educational establishments. The main advantages and use of computer social networks as a part of lecturer's activities are identified. The experience of social network «Vkontakte» usage in the process of training of future psychologists is discussed.

Keywords: Internet, teacher's media competence, social networks.

У сучасній Україні відбувається інтенсивна інформатизація більшості сфер людського життя та діяльності: обмін інформацією набув миттєвого та глобального характеру; значно зросли й продовжують зростати можливості збору, обробки, зберігання, передання інформації, доступу до неї; безпрецедентно збільшилася кількість персональних і корпоративних контактів на локальному та глобальному рівнях [2]. Впровадження інформаційних технологій інтенсивно відбувається і в сучасній освітній діяльності.

Процес інформатизації освіти, підтримуючи інтеграційні тенденції пізнання закономірностей предметних галузей і навколишнього середовища, актуалізує розробку підходів до використання потенціалу нових інформаційних технологій для становлення особистості студента, підвищення рівня його креативності, розвитку здібностей до альтернативного мислення, формування умінь розробляти стратегію пошуку вирішення як навчальних, так і практичних завдань, прогнозувати результати реалізації прийнятих рішень на основі моделювання досліджуваних об'єктів, явищ, процесів, взаємозв'язків між ними.

Однак аналіз форумів освітніх Інтернет-сайтів, Інтернет-конференцій показав, що більшість педагогів не зовсім готові до використання сервісів Інтернету для професійно-педагогічної взаємодії, зокрема, для обміну досвідом, консультування студентів, організації

проектної діяльності. Уподобання педагогів, які володіють Інтернет-технологіями, спрямовані на пошук і отримання інформації. Невисока активність викладачів також на форумах і чатах при використанні дистанційних освітніх технологій, тобто педагогічний потенціал інформаційної взаємодії за допомогою Інтернету залишається незатребуваним, що значно знижує ефективність застосування дистанційних освітніх технологій.

Програми підвищення кваліфікації, навчально-методичні комплекси здебільшого орієнтовані на технологічні складові реалізації інформаційної взаємодії у конкретному середовищі дистанційного навчання стосовно підготовки мережових методистів, питання ж професійної педагогічної взаємодії за допомогою Інтернету представлені недостатньо. Викладене вище підтверджує необхідність оновлення навчально-методичного забезпечення підготовки викладачів вищої школи до професійної педагогічної взаємодії засобами Інтернету.

Варто зазначити, що на взаємодію з різними медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, Інтернет) припадає вагома частка вільного часу громадян України, що зумовлює їх значний вплив на всі верстви населення, передусім на молодь. Медіа потужно й суперечливо впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання [7].

Для більшості молоді сучасні медіа (особливо Інтернет) набагато більше важать, ніж традиційні засоби пізнання навколишнього світу. Це їхній світ, віртуальна реальність, де все найкраще і найгірше може бути як створене, так і знищене. Інтернет сьогодні є дуже потужним каналом інформаційного впливу та формування системи цінностей, світогляду молоді. Тому ми вважаємо, що одним із пріоритетних завдань сучасної вищої освіти є формування високого рівня інформаційної культури (медіаграмотності) учасників педагогічного процесу.

Актуальність дослідження зумовлена доцільністю використання соціальних мереж як допоміжних засобів педагога у процесі педагогічної, виховної діяльності та розвитку медіаграмотності викладача ВНЗ.

Роль інноваційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі досліджували А. Довгялло, М. Жалдак, В. Зінченко, Г. Козлакова, В. Редько, І. Тесленко. Психолого-педагогічні особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання вивчали В. Бикова, Б. Гершунський, О. Ляшенко, В. Лапінський, П. Маланюк, О. Самойленко та ін. Проблеми медіа-освіти висвітлювали О. Баранов, І. Дичківська, Н. Духаніна, Г. Онкович, В. Робак, І. Сахневич, О. Федоров, О. Янишин та ін...

Медіаграмотність – це результат медіаосвіти. На думку Г. В. Онкович [4], медіаосвіта є процесом навчання й самонавчання особистості за посередництва масовокомунікаційних засобів. Медіаграмотність допомагає людині активно використати можливості інформаційного поля телебачення, радіо, відео, кіно, преси, Інтернету, допомагає йому краще зрозуміти мову екранних мистецтв. В основі медіаграмотності – модель, яка заохочує людей замислюватися над тим, що вони дивляться або читають. Медіаграмотність є сукупністю знань, навичок та умінь, які дають змогу людям аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа у суспільстві та їх вплив.

До соціальних мереж відносять сайти, які дають можливість знаходити ділові контакти, друзів, однокласників, колег тощо. Соціальна мережа (від. англ. – social network) – інтерактивний багатокористувальний веб-сайт, контент якого наповнюється учасниками мережі; це соціальна структура, що складається з групи вузлів, якими є соціальні об'єкти (люди, організації), і зв'язків між ними (спілкування в соціальних мережах). Наразі спостерігається виражена сегментація груп користувачів, що входять до тієї чи іншої соціальної мережі. Фактично кожен великий продукт на цьому ринку має свою специфіку і залучає різний контингент [6]. У контексті Інтернету соціальна мережа є веб-ресурсом, на якому користувач після реєстрації має можливість заповнити свою анкету, на підставі якої згодом будуть встановлюватися його зв'язки у мережі.

За даними Gemius Audience [8], розмір Інтернет-аудиторії у січні 2013 р. становив 15,9 мільйона користувачів віком від 14 років і старше, 60 % користувачів заходять в Інтернет тільки через соціальні мережі. Презентуючи результати соціологічного дослідження «Трансформація ціннісних орієнтацій сучасної молоді України за роки незалежності» [5],

проведеного за підтримки Держслужби молоді та спорту України і за участю Українського інституту соціальних досліджень ім. Яременка, майже 90 % студентів і понад 70 % учнів в Україні сьогодні користуються Інтернетом. Кілька разів в тиждень відвідують соціальні мережі майже чверть (23,6 %) українських студентів і лише кілька разів в місяць з'являються в соціальних мережах 4,5 % українців.

У сучасній системі освіти України соціальні мережі ще не набули широкого застосування, оскільки для цього потрібне переосмислення вимог як до методів і форм організації навчання, так і до професійної підготовки викладача. Тому **метою статті** є визначення напрямів і перспектив використання соціальних мереж у навчально-виховній діяльності педагога вищої школи.

Феномен успіху соціальних мереж полягає в тому, що «інтернетизація» світу, а особливо України, продовжується стрімкими темпами. Сьогодні Інтернет – вже не просто джерело інформації, а головний чинник формування громадянського суспільства нового типу. Інтернет – це простір, де кожен має можливість самостійно робити вибір, ким бути: креативним архітектором майбутнього чи споживачем другорядного контенту.

У соціальних мережах є можливість установлювати дистанційний синхронний чи майже синхронний зворотний зв'язок – діставати відгук на свої повідомлення або запит, взаємодіяти з учнями, колегами, освітніми структурами тощо.

Основні принципи соціальної мережі.

1. *Ідентифікація* – можливість вказати інформацію про себе, наприклад: учасники вказують школу, інститут, дату народження, улюблені заняття, книги, кінофільми, уміння і т.п.

2. *Присутність на сайті* – можливість побачити, хто в певний час перебуває на сайті, і вступити у діалог з іншими учасниками.

3. *Стосунки* – можливість описати стосунки між двома користувачами, наприклад: учасники можуть бути позначені як друзі, члени родини, друзі друзів тощо.

4. *Спілкування* – можливість спілкуватися з іншими учасниками мережі наприклад: відправляти їм особисті повідомлення, коментувати матеріали, які вони розміщують усередині соціальної мережі.

5. *Групи* – можливість формувати спільноти за інтересами.

6. *Репутація* – можливість дізнатися статус іншого учасника, простежити його поведінку всередині соціальної мережі.

7. *Обмін* – можливість ділитися з іншими учасниками вагомими для них матеріалами: фотографіями, документами, посиланнями, презентаціями та ін.

Перелічені принципи дають змогу викладачеві створити унікальне навчальне середовище. Для організації роботи є можливість використовувати будь-яку вже діючу соціальну мережу (наприклад, Facebook, «ВКонтакте»).

Переваги використання саме соціальної мережі як навчальної основи є такими: звичне середовище для учнів; усі учасники мережі створюють мережевий навчальний контент; можливість спільної роботи; наявність форуму, «стіни», чату; кожен учень-учасник може створити свій блог; можливість простежувати активність учасників.

Зупинимося на найбільш популярних серед українських студентів соціальних мережах.

«ВКонтакте» (vkontakte.ru, vk.com) – російський аналог сервісу Facebook. Сайт спочатку позиціонував себе як соціальна мережа для студентів і випускників елітних ВНЗ, пізніше – як універсальний засіб зв'язку для всіх соціальних груп. У січні 2009 р. «ВКонтакте» вперше випередив за відвідуваністю на пострадянському просторі головного конкурента – «Однокласники». Тепер «ВКонтакте» є лідером в Україні та Росії серед соціальних мереж за відвідуваністю, на сайті зареєстрована більшість української молоді, яка використовує його як універсальний засіб для спілкування й обміну даними.

«Однокласники» (odnoklassniki.ru) – російський аналог сайту Classmates.com. Сайт призначений для пошуку і листування з колишніми однокласниками, однокурсниками, товаришами по службі, колегами по роботі, знайомими по відпочинку.

Facebook (facebook.com) – російськомовна версія зарубіжної соціальної мережі Facebook, за допомогою якої можна розширити коло спілкування, обмінюватися фотографіями, щоденниками та інформацією.

Twitter (twitter.com) – соціальна мережа мікроблогів, що дає змогу користувачам надсилати короткі текстові повідомлення (до 140 символів), використовуючи SMS, служби миттєвих повідомлень і сторонні програми-клієнти.

MySpace (myspace.com) – російськомовна версія зарубіжної соціальної мережі MySpace (одна з перших соціальних мереж у світі, яка була відкрита в 2003 р.), популярний соціально-мережевий веб-вузол, що пропонує орієнтовану на користувача мережу друзів, особистих профілів, блогів, груп, фотографій, музики і відео.

Мій світ@mail.ru (my.mail.ru) – російськомовна соціальна мережа, яка з'єднала в одному місці повну інформацію про користувача, його дії і весь призначений для користувача контент, створений на основних сервісах порталу Mail.ru.

Розглянемо детальніше сервіс «ВКонтакте», інтерфейс якого є одним із найпростіших. Усі його функції зручні й зрозумілі. З педагогічного погляду, соціальна мережа «ВКонтакте» є привабливою саме тому, що в ній зареєстровано величезну кількість підлітків (переважно користувачів віком 20–22 роки) [8]. Перед педагогами відкривається широке поле для аналізу і роботи: учень у мережі представляє себе, свою особистість, свої захоплення, інтереси, своє життя.

У традиційних форматах комунікації «викладач – учень» педагог задовольняється лише зовнішньою, формальною інформацією щодо вихованця (статистика, записи у журналі тощо). Спровокувати учня на розповідь про себе непросто. А в соціальній мережі бачимо постійний мінливий у часі діалог учня зі світом у найрізноманітніших сферах.

Саме для пошуку контакту з учнем, для розуміння його внутрішнього світу та інтересів інформація, що перебуває в соціальній мережі, – найцікавіший матеріал для моніторингу. Перелічимо сервіси «ВКонтакте», які можуть бути найбільш цікавими для викладача в аналізі профілю учня:

Наявність або відсутність засобів зв'язку на сторінці (домашній або мобільний телефони, Skype, особистий сайт).

- Аватар – обраний користувачем візуальний образ (фотографія, малюнок), який може надати істотну психологічну інформацію про власника.
- Функція «Календар», через яку друзі можуть бачити дні народження один одного.
- Зазначення рідного міста, навчального закладу, через які можливі створення груп та консолідація цільових аудиторій.
- «Новини» – ще одна функція, завдяки якій можна щодня отримувати повідомлення про те, що відбувається на сторінках друзів (розміщення нових фотографій, нові друзі або нові групи, нові нотатки, призначені нові зустрічі тощо).
- Блоки «Життєва позиція» та «Особиста інформація» заповнюються за бажанням власника як зміст анкети. У першому вказуються політичні переконання, релігійні погляди, ставлення до паління, ставлення до алкоголю, джерела натхнення, у другому – діяльність, інтереси, улюблена музика, улюблені фільми, телешоу, інформація про себе.
- «Групи» – один з основних інструментів, що дає змогу встановлювати горизонтальні зв'язки між користувачами мережі: знаходити друзів, однодумців, спілкуватися з певної тематики. Перелік груп, учасником яких є людина, також стає своєрідним портретом особистості (для підлітків характерна участь у десятках груп). Педагог може використовувати сервіс «Групи» для проведення різних заходів усередині спільноти, наприклад, супровід і проведення предметної олімпіади, конференції чи семінару, допомога у засвоєнні предмета.

Очевидно, активність студентів у соціальних мережах – потужний інструмент, який за певного погляду й уміння дає змогу медіаграмотному педагогу бачити й розуміти, чим захоплюються студенти, залучити їх до різних заходів. Тому навичками моніторингу соціальних мереж обов'язково мають володіти педагоги вищої освіти.

Непрямым показником ставлення до навчального закладу стає готовність учня налаштувати контакт, спілкуватися зі своїми педагогами – колишніми або теперішніми.

Засобами соціальних мереж можуть бути реалізовані такі специфічні педагогічні завдання:

1. Участь учнів у різних проектах у різних предметних сферах, на різних рівнях – від регіональних до всеукраїнських.

2. Розширення кола спілкування учнів, виховання толерантності, розвиток критичного мислення, набуття предметних компетенцій.

3. Підвищення інформаційної компетентності, медіаграмотності як студентів, так і викладачів.

4. Можливість знайти однодумців, співавторів, вступити у професійні спільноти, спільноти за інтересами.

Звичайно, є і проблеми, пов'язані з використанням соціальної мережі у навчальному процесі, наприклад: відсутність мережевого етикету учасників, невисокий рівень медіаграмотності, мотивації, інформаційно-комунікаційних компетенцій викладача й ін. Важливо, щоб викладач інтуїтивно відчував аудиторію й доцільно обирав для неї навчальні «інструменти».

Потрібно пам'ятати, що інформаційний світ не є прямим відображенням світу фізичного. Це опосередковані його характеристики. Вони можуть підсилювати чи знижувати ті чи інші реальні характеристики. Залучення студентів у соціальні мережі до навчального діалогу і співпраці має як позитивні, так і негативні сторони. Тривале перебування студентів у соціальних мережах може негативно позначатися на успішності навчання. Відкритими залишаються питання інформаційної безпеки. У соціальних мережах поширюється дуже багато неперевіреної інформації – інформаційний шум, який відволікає студента, перевантажує його і не має жодної освітньої значущості. І все ж вважаємо, що спілкування в соціальних мережах – це великий потенціал обміну інформацією навчального характеру, який можна продуктивно використати в організації навчального процесу.

Нами було створено віртуальну групу в соціальній мережі «ВКонтакте» з метою оптимізації процесу спілкування викладача та студента (<http://vk.com/club46609027>). Сайт присвячений діяльності кафедри психології Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників (м. Донецьк) Університету менеджменту освіти НАПН України. На цій сторінці представлено, на наш погляд, все найнеобхідніше, цікаве і корисне для студентів, випускників та викладачів кафедри: актуальну інформацію, розклади і графіки навчального процесу, анонси заходів, що відбуваються як у межах інституту, так і на рівні міста, регіону та України. Поновлюється банк наукової і методичної літератури, студентам запропоновано відеофільми з основних навчальних дисциплін, ведеться психологічний календар, у якому виокремлено значущі події та персоналії психології тощо. Режим відкритого доступу до сторінки дає змогу вступити до групи не тільки студентам і викладачам інституту, а й випускникам, абітурієнтам – усім, кого цікавлять питання сучасної підготовки психолога. Зростання аудиторії та кількості відвідувань сайту, активна участь студентів – викладачів в обговореннях і дискусіях, а також опитування студентів-користувачів сайту через місяць після його створення свідчать про високий запит суб'єктів педагогічного процесу на сервіси соціальних мереж для вирішення завдань, що пов'язані з навчальною та виховною діяльністю.

Отже, сучасне інформаційне життя спонукає педагогів надавати повну, вичерпну й оновлену інформацію. У педагогічній діяльності невід'ємним стає поєднання традиційного педагогічного досвіду з медіаосвітою, що відкриває нові можливості у діяльності педагога вищої школи. Саме тому застосування ресурсів Інтернету, соціальних мереж стає необхідним компонентом сучасної професійної діяльності педагогічних працівників. Сучасному студенту стає дедалі складніше орієнтуватися у величезній масі інформації. Разом з тим проблема полягає не стільки в обсязі одержуваної інформації, скільки в природі масової комунікації. Реальність, відображена в медіа, зокрема, в соціальних мережах, не є «справжньою» реальністю, і дедалі частіше у віртуальному світі межі між реальним фактом і вимислом стають прозорими.

Інтеграція навчально-методичних матеріалів у соціальні мережі може значно підвищити інтерес учнів до такого виду навантаження, як самостійна робота. З огляду на те, що більшість відвідувань соціальних мереж припадає на вихідні дні, розміщення навчально-методичних і допоміжних матеріалів в Інтернеті дає змогу посилити інтеграцію учнів у навчальний процес у вільний час.

Одним з ефективних шляхів підвищення медіаграмотності як професійно важливої якості викладача вищої школи, на наш погляд, є оновлення державних освітніх стандартів з педагогічної

освіти із впровадженням спецкурсів у навчальні плани підготовки викладачів вищої школи, а також включення до системи підвищення кваліфікації педагогів ВНЗ навчальних модулів з технологій використання мережевих сервісів у навчально-виховному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демина Г. Ю. Социальная сеть как педагогическое пространство / Г. Ю. Демина // Интернет-журнал «Эйдос». – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eidos.ru/journal/2011/0325-04.htm>
2. Дубов Д. В. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості / Д. В. Дубов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. – К. : НІСД, 2010. – 64 с.
3. Іванов В. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд / В. Іванов, О. Волошенюк, Л. Кульчинська. – К. : АУП, ЦВП, 2011. – 58 с.
4. Онкович Г. В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа / Г. В. Онкович // Вища освіта України. – 2008. – № 3. Д. 1. Тем. вип. Наука і вища освіта в Україні: міра взаємодії. – С. 130–137.
5. Програма «Ціннісні орієнтації сучасної молоді України» за підтримки Державної служби молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://trp.nashaucheba.ru/docs/index-15143.html>
6. Стучинська Н. В. Дослідження комунікативної активності студентів медичного університету у соціальних мережах / Н. В. Стучинська, Т. О. Соколова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – № 3 (23) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/2011_3/Ind.
7. Фатеева И. А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации / И. А. Фатеева. – Челябинск : Изд-во Челябин. гос. ун-та, 2007. – 270 с.
8. Gemius, gemiusAudience – Fusion Panel [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.audience.com.ua/>

УДК 070:378(477)

В. В. ДИВАК

ЕЛЕМЕНТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Аналізуються питання використання певних елементів медіаосвітніх технологій у навчальному процесі вищої школи. Розкривається специфіка аналізу періодичних видань на практичних заняттях, підбору новин засобів масової інформації (ЗМІ), перегляду та обговорення відеофільмів. Визначено причини необхідності впровадження медіаосвіти у навчальний процес вищої школи. Висвітлено основні положення Концепції медіаосвіти в Україні.

Ключові слова: вища школа, медіаосвітні технології, медіаграмотність, медіаінформація, засоби масової інформації.

В. В. ДЫВАК

ЭЛЕМЕНТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИАОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Анализируются вопросы использования определенных элементов медиаобразовательных технологий в учебном процессе высшей школы. Раскрывается специфика анализа периодических изданий на практических занятиях, подбора новостей средств массовой информации, просмотра и обсуждения видеофильмов. Определяются причины необходимости внедрения медиаграмотности в учебный процесс высшей школы. Освещены основные положения Концепции медиаграмотности в Украине.

Ключевые слова: высшая школа, медиаобразовательные технологии, медиаграмотность, медиаинформация, средства массовой информации.

V. V. DYVAK

THE USAGE OF MEDIA TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL PROCESS AT HIGH SCHOOL

The article considers the usage of certain elements of media technologies in educational process at high school. The peculiarities of analysis of the periodicals at practical classes, the selection of the news from mass